

Mesut BALCI

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi Üyesi

Hak Sahibi Ana ve Babanın Ölüm Aylığı ile İlgili Sorunlar

1- 506 sayılı Yasanın uygulama zamanında ana ve babanın ölüm geliri ve aylığı hakkı:

a- 506 sayılı Yasaya göre iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölüm nedeniyle ana ve babanın ölüm geliri hakkı:

506 sayılı Yasanın 06.08.2003 tarihinden önce yürürlükte bulunan 24. maddesine göre, sigortalının ölümü nedeniyle ana ve babasına, iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından “geçimlerinin sigortalı tarafından sağlanması” halinde ölüm geliri bağlanıyordu.

Maddede yer alan “geçimi sigortalı tarafından sağlandığı belgelenen” ibaresi, 06/08/2003 yürürlük tarihli, 25191 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4958 sayılı Yasanın 35. maddesi ile, “sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışmayan veya 2022 sayılı Yasaya göre bağlanan aylık hariç olmak üzere buralardan her ne ad altında

olursa olsun gelir veya aylık almayan” şeklinde değiştirilmiştir.

06.08.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4958 sayılı Yasanın 35. maddesi ile değiştirilen 506 sayılı Yasanın 24. maddesinde, “sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölümü tarihinde eşine ve çocuklarına bağlanması gereken gelirlerin toplamı, sigortalının yıllık kazancının %70’inden aşağı ise, artanı, eşit hisseler halinde sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışmayan veya 2022 sayılı Yasaya göre bağlanan aylık hariç olmak üzere buralardan her ne ad altında olursa olsun gelir veya aylık almayan ana ve babasına gelir olarak verilir. Ancak, bunların her birinin hissesi sigortalının yıllık kazancının %70’inin dörtte birini geçemez ve sigortalının ölümü ile eşine ve çocuklarına bağlanabilecek gelirlerin toplamı, sigortalının yıllık kazancının %70’inden aşağı değilse, ana ve babanın gelir bağlanma hakları düşer.” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Burada, eski mevzuatta da yer alan düşme hükmüne göre, ölüm anında düşen hak sonradan durum değişikliği ile canlanmaz¹.

Bu konuda Yargıtayın uygulaması, 4958 sayılı Yasanın yürürlüğünden önce sigortalının ölümü halinde, o tarihte geçimi sigortalı tarafından sağlanmadığından gelir veya aylık bağlanmayan ana ve babaya, sosyal güvenlik yasalarına tabi olarak çalışmamaları ve buralardan gelir ve aylık almamaları halinde 4958 sayılı Yasanın yürürlük tarihi olan 06.08.2003 tarihinden itibaren gelir bağlanması gerekeceği yönündedir. Ana ve babanın durumları ayrı ayrı incelenmelidir.²

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölüm halinde, sigortalının belli bir prim ödemesi koşulu yoktur. Ölen çocuk, eğer 506 sayılı Yasa kapsamına alınması gereken bir iş dolayısıyla iş kazasına uğrayarak veya meslek hastalığına yakalanarak ölmüşse, ana ve babaya ölüm aylığı bağlanacaktır.

b- 506 sayılı Yasaya göre ana ve babanın ölüm aylığı hakkı:

506 sayılı Yasanın 69. maddesinin eski halinde “geçimi sigortalı tarafından sağlanan” ana ve babaya ölüm sigortasından aylık bağlanacağı öngörülmüştü.

506 sayılı Yasanın ölüm sigortası ile ilgili 4958 sayılı Yasanın 35. maddesi ile değişik 69. maddesinde de; sigortalının ölümü tarihinde eşine ve çocuklarına bağlanması gereken aylıkların toplamı, sigortalıya ait aylıktan aşağı olursa, artanı, eşit hisseler halinde sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışmayan veya 2022 sayılı Kanuna göre bağlanan aylık hariç olmak üzere buralardan her ne ad altında olursa olsun gelir veya aylık almayan ana ve babasına aylık olarak verileceği, ancak, bunların her birinin hissesinin sigortalıya ait aylığın %25’ini geçemeyeceği ve sigortalının ölümü ile eşine ve çocuklarına bağlanabilecek aylıkların toplamı, sigortalıya ait aylıktan aşağı değilse, ana ve babanın aylık bağlanma haklarının düşeceği hükmü getirilmiştir.

Burada da, Yargıtay uygulaması 4958 sayılı Yasanın yürürlüğünden önce sigortalının ölümü halinde, o tarihte geçimi sigortalı tarafından sağlanmadığından gelir veya aylık bağlanmayan ana ve babaya, sosyal güvenlik yasalarına tabi olarak çalışmamaları ve buralardan gelir

ve aylık almamaları halinde 4958 sayılı Yasanın yürürlük tarihi olan 06.08.2003 tarihini izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanması gerekeceği yönündedir.

506 sayılı Yasaya göre, gelir ve aylık bağlanmasında ana ve babanın durumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.³ Aylık hakları birbirinden bağımsızdır.

506 sayılı Yasanın 66. maddesinde ölüm aylığı için sigortalının pirim ödemesine dair koşullar yer almaktadır. Buna göre;

a) Malullük veya yaşlılık aylığı almakta iken, yahut malullük veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış durumda veya,

b) Bağlanmış bulunan malullük veya yaşlılık aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş durumda veya,

c) Toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün⁴ malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda (Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararından sonra 5561 sayılı Yasanın 1. maddesi ile (c) bendi 18.10.2006 tarihinden geçerli olmak üzere değiştirilerek “c-5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinde en az 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş durumda”)

ölen sigortalının hak sahibi kimselerine aylık bağlanır.

2- 2925 sayılı Yasanın uygulama zamanında ana ve babanın ölüm aylığı hakkı:

2925 sayılı Yasanın ölüm sigortası ile ilgili 25. maddesinde, ölen sigortalının eş ve çocuklarına aylık bağlanacağı hüküm altına alınmış olmasına karşın, ana ve baba yönünden ölüm aylığı ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin 25.10.2006 gün ve 2006/20213 Esas, 2006/17547 Karar sayılı bozma kararında da, “2925 sayılı Yasa ile oluşturulan isteğe bağlı sigortalılık sistemi ile teminat altına alınan riskler; iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık, malullük, yaşlılık ve ölümdür. 2925 sayılı Yasanın “Tanımlar” başlıklı 3.

maddesinde hak sahibi olarak eş ve çocukların sayıldığı, ana ve babanın bu kavrama dahil edilmedikleri görülmektedir. Bu Yasanın 25. maddesinde, kimlere ölüm aylığı bağlanacağı açıklanmış olup, anneye yer verilmemiştir. Esasen, sözkonusu Yasanın 506 sayılı Kanuna yollama yapan 39. maddesinde de anne, babaya ölüm aylığı bağlanması ile ilgili 506 sayılı Yasanın 69. maddesine yer verilmemiştir. Bu yönde davacı annenin ölüm aylığı almasına yasa imkan yoktur.” gerekçesi ile yerel mahkeme kararı bozulmuştur.

3- 5434 sayılı Emekli Sandığı Yasası'nın uygulama zamanında ana ve babanın ölüm aylığı hakkı:

5434 sayılı Yasanın 72. maddesine göre, “Ölen iştirakçilerin, iştirakçi bulunmayan dul ve muhtaç anaları ile iştirakçi olmayan ve ölüm tarihinde de muhtaç ve 65 yaşını doldurmuş bulunan babalarına sandığa müracaat tarihini izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanır. Muhtaç babalardan çalışarak geçimini sağlayamayacak derecede malul olanlar için, yaş kaydı aranmaz. Muhtaçlık, asgari ücretin net tutarı altında geliri olma durumudur.

Muhtaç olması nedeniyle aylık bağlanan babanın ölümünde, aylığı muhtaç olması şartı ile Emekli Sandığına müracaat tarihini takip eden aybaşından itibaren öz anaya bağlanır.

5434 sayılı Yasanın 77/son maddesine göre, “Evli kız ve erkek çocuklarla anaya aylık bağlanmaz.”

5434 sayılı Yasa anaya ölüm aylığı bağlanması için dul ve muhtaç olmasını aramıştır. Ana için yaş koşulu yoktur. Baba muhtaç olmakla birlikte, evli olsa da aylığı alabilecektir. Ancak baba için 65 yaş koşulu aranmaktadır. Baba ile evli olan ana, ancak babanın ölümü durumunda muhtaç olması halinde aylık alabilecektir. Baba, muhtaç ve geçimini sağlayamayacak derecede malul olursa, yaş koşulu aranmaksızın ölüm aylığı alabilecektir.

72. maddeye göre, baba için muhtaçlık, çocuğun ölüm tarihi itibarıyla aranmaktadır. Ancak baba sonradan 65 yaşını doldurur ve muh-

taç olursa aylık alabilecektir. Ana da, sonradan boşanır veya dul kalırsa muhtaç olması şartı ile aylık bağlanabilecektir.

5434 sayılı Emekli Sandığı Yasası'nın 68/b maddesine göre, ölüm aylığı ana veya babanın her biri için ölen çocuğun emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığının %25'i olacaktır. Ancak, aynı maddeye göre, bağlanacak dul ve yetim aylıklarının toplamı ölenin aylığını geçerse aylıklar mütenasiben indirilir.

Diğer yasalarda, ölüm tarihini izleyen aybaşından itibaren aylık bağlanıyorken, 5434 sayılı Yasaya göre, Sandığa müracaat tarihini takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanmaktadır.

5434 sayılı Yasanın 92. maddesi gereğince muhtaçlığın kalkması veya dul ananın evlenmesi aylık kesme nedenidir.

5434 sayılı Yasanın 66. maddesine göre, ana ve baba ölen çocuklarının en az 10 yıl hizmeti bulunması halinde ölüm aylığı alabilirler.

5434 sayılı Yasa Ek Madde 13'e göre ise, 5-10 yıl arası hizmeti bulunan sigortalının ölümü halinde, ana ve baba ölüm aylığı hakkından yararlanamaz. Dul eş ve çocuklar, başkasının yardımı olmadan hayatlarını devam ettiremeyecek derecede malul ve muhtaç ise dul ve yetim aylığı alabilirler.

4- 1479 sayılı Bağ-Kur Yasası'nın uygulama zamanında ana ve babanın ölüm aylığı hakkı:

1479 sayılı Yasanın 45/d maddesine göre, “Sigortalının ölümü tarihinde veya sonradan eşine veya çocuklarına yapılması gereken tahsisin toplamı, sigortalıya ait tahsisten aşağı olursa, artan kısım eşit paylar halinde sigortalının bu Kanun ile diğer sosyal güvenlik kurumları kapsamında çalışmayan, bu kurumlar kapsamındaki çalışmalarından dolayı gelir veya aylık almayan ana ve babasına, her birinin hissesi sigortalıya ait aylığın en çok %25'i aylık veya toptan ödeme şeklinde verilir.” (24.08.2000 tarih ve 619 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamenin 21. maddesinin, Anayasa Mahkemesi'nin 26.10.2000 tarih ve E.:2000/61, K.:2000/34 sayılı kararı ile iptali üzerine; 24/7/2003 tarihli 4956

5510 sayılı Yasa asgari koşullarla ölüm aylığı bağlanabilmesi için ölenin toplam en az 1800 gün prim ödeme süresini yeterli saymaktadır. Ayrıca, 5 yıldan beri sigortalı bulunup 900 gün primi bildirilmiş sigortalının hak sahiplerine de ölüm aylığı bağlanabilmektedir.

sayılı Yasanın 23. maddesiyle değişik 45. maddede)

45/d maddesinin KHK ile değiştirilmeden önceki haline göre, “geçiminin sigortalı tarafından sağlandığı anlaşılan ana ve babaya ölüm aylığı bağlanır” şeklindeydi. Maddenin bu haliyle uygulandığı dönemde ana babanın geçiminin sigortalının ölüm tarihi itibarıyla sağlanması gerektiği yönünde uygulanmaktaydı. Yardımın geçime katkı amacıyla yapılması ve sürekli olması da aranıyordu. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin bu konudaki kararı “Babanın aldığı emekli aylığının geçime yetmeyeceği, davacı annenin ev kadını olması nedeniyle sürekli ve düzenli yardıma muhtaç olduğunun kabulü gerektiği” yönündedir (10.HD. 18.02.1991, 1991/8488E.-1992/1380K.)⁵.

Ana ve baba ile diğer hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilmesi için, 1479 sayılı Yasanın 41. maddesine göre sigortalının, 3 tam yıl prim ödemesi koşul iken, 02.08.2003 tarihinden itibaren 4956 sayılı Yasa ile 5 tam yıla çıkarılmıştır. Bu tarihten sonra ölenler bakımından, 5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihine kadar 5 yıl sigortalılık koşulu aranır.

5- 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur Yasası'nın uygulama zamanına göre ana ve babanın ölüm aylığı:

4956 sayılı Yasa ile 2926 sayılı Yasanın ölüm aylığına ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmış, 2926 sayılı Yasaya eklenen Ek Madde 3

uyarınca, 1479 sayılı Yasanın ikinci kısmının dördüncü bölümünde yer alan ölüm aylığına ilişkin hükümlerin, 2926 sayılı Yasaya tabi olan sigortalılara da uygulanacağı hükmü getirilmiştir.

6- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası'na göre ana ve babanın ölüm aylığı ve geliri:

01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Yasa ile 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Yasa kapsamında bulunan sigortalılar, 5510 sayılı Yasa kapsamına alınmışlardır.

5510 sayılı Yasanın, 17.04.2008 tarihli 5754 sayılı Yasanın 21. maddesi ile değişik 34. maddesine göre; hak sahibi eş ve çocuklardan artan hisse bulunması halinde, her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirin asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartıyla ana ve babaya toplam %25'i oranında; ana ve babanın 65 yaşın üstünde olması halinde ise artan hisseye bakılmaksızın yukarıdaki şartlarla toplam %25'i, oranında aylık bağlanır. 34. maddedeki gelir seviyesine sahip, gelir ve aylık almayan ana ve baba 5510 sayılı Yasanın 60. maddesine göre sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılır.⁶

5510 sayılı Yasanın 34. ve 35. maddeleri iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölüm hallerinde, 5510 sayılı Yasanın 16/e maddesine göre ana ve babaya gelir bağlanmasında, ayrıca ölüm sigortasından 32/a maddesine göre ölüm aylığı bağlanmasında ve bu aylıkların kesilmesinde, yeniden bağlanmasında uygulanır.

5510 sayılı Yasa, eş ve çocuklar dolayısıyla ana ve baba için iş kazası veya meslek hastalığı sonucu %50 ve üzerinde işgöremez iken ölen sigortalıdan dolayı ölüm nedenine bakılmaksızın 20. maddenin birinci fıkrasına göre, ölüm geliri gibi sigortalının aylık kazancının %70'i üzerinden gelir bağlanacağı hükmünü getirmiştir. İşgöremezlik oranı %50'nin altında ise, ölüm nedeni de iş kazası veya meslek hastalığı değilse, hak sahiplerine dolayısıyla ana ve ba-

5510 sayılı Yasanın geçici maddeleri, eski sigortalıların hak sahibi olan ana ve babalarının ölüm aylığı ile ilgili olarak kısıtlamalar içermektedir.

baya sigortalının almakta olduğu işgöremezlik geliri 34. madde hükümlerine göre gelir olarak bağlanır.

5510 sayılı Yasa asgari koşullarla ölüm aylığı bağlanabilmesi için ölenin toplam en az 1800 gün prim ödeme süresini yeterli saymaktadır. Ayrıca, 5 yıldan beri sigortalı bulunup 900 gün primi bildirilmiş sigortalının hak sahiplerine de ölüm aylığı bağlanabilmektedir.

7- Ana ve babaya ölüm aylığı bağlayacak Kurum:

5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanlar bakımından hizmet birleştirilmesinde, 01.10.2008 tarihinde yürürlükten kaldırılan 2829 sayılı Yasa hükümleri uygulanır⁷. 2829 sayılı Yasanın 8. maddesine göre, ölüm halinde ilgililere hizmetin geçtiği son Kurum tarafından ölüm aylığı bağlanır. Hizmet birleştirmesine ilişkin olarak 5510 sayılı Yasanın 53. maddesine göre, 5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihinden sonra ilk defa sigortalı olanlar bakımında da, ölüm halinde son sigortalılık hali dikkate alınacaktır.

Murisin ölüm tarihinden önce tabi olduğu son Kurumdaki hizmetleri ölüm aylığına yeterli olmamasına karşın, daha önceki Kurumdaki hizmeti yeterli ise, son Kurumun aylık bağlayacağına ilişkin madde hükmü Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 05.11.1997 gün ve 1997/10-698-895 K. sayılı kararı gereğince uygulanmaz. Önceki Kurum, aylığı bağlamak zorundadır⁸.

Değerlendirme ve Sonuç:

1- 5434 sayılı Yasa açısından bakıldığında, ana ve babanın ölüm aylığı ile ilgili olarak; 5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihinden sonra sigortaya tescil edilenlerin ölümü ile hak sahibi durumunda olmaları halinde, 5510 sayılı Yasa-

nın 34. maddesinin uygulanacağı ve bu yasanın hak sahibi olacak ana ve baba yararına hükümler getirdiği kuşkusuzdur.

Ancak, 5510 sayılı Yasanın geçici maddeleri eski sigortalıların hak sahibi olan ana ve babalarının ölüm aylığı ile ilgili olarak kısıtlamalar içermektedir.

5510 sayılı Yasanın geçici 4. maddesinin 4. ve 5. fıkraları "Bu Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalışmaya başlayanlar ile bunların dul ve yetimleri hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

Bu madde kapsamına girenlerin aylıklarının bağlanması, artırılması, azaltılması, kesilmesi, yeniden bağlanması, toptan ödemeleri, ilgi devamı, ihya ve borçlanmaları, diğer ödemeler ve yardımlar ile emeklilik ikramiyeleri hakkında bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır ve bu maddenin uygulanmasında mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri ayrıca dikkate alınır." hükmünü içermektedir.

Geçici madde, 5510 sayılı Yasadan önce 5434 sayılı Yasa kapsamına alınanlardan, 5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihinde çalışmaya devam ederken, Yasanın 4/c maddesi kapsamına giren sigortalılar ile önceden 5434 sayılı Yasaya tabi iştirakçi olup işinden ayrılan ancak, 5510 sayılı Yasanın yürürlük tarihinden sonra 4/c madde kapsamında çalışması bulunanların ana ve babaları yönünden, mülga 5434 sayılı Yasa hükümlerine göre dul ve yetim aylığının bağlanacağını, kesileceğini öngörmekte ve 5510 sayılı Yasanın 34. maddesinden yararlanmalarını engellemektedir.

Geçici 4. madde de, daha önce iştirakçi olduğu halde 5510 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibariyle iştirakçi olmayan ve 5510 sayılı Yasadan sonra 4/c madde kapsamında

çalışmayan sigortalının ana ve babasına, 5510 sayılı Yasadaki koşullara göre ölüm aylığı bağlanmasına imkan sağlamaktadır. Ancak, SGK bu kapsama giren ana ve babaya da eski Yasa (5434) hükümlerini uygulamakta, muhtaç olmayan ana ve babaya, evli olan anaya ölüm aylığı bağlamamaktadır. Hatta, aşağıda yer verilen Kamu Görevlilerinin Tahsis Yardımlarına ilişkin Tebliğin 24/2.⁹ maddesinde, 5510 sayılı Yasanın geçici 4. maddesinde yer almadığı halde “Bir süre iştirakçi iken görevinden ayrılanların hak sahiplerinin” mülga 5434 sayılı Yasaya tabi olacağı şeklinde yasaya aykırı bir düzenleme yapılmıştır.

5510 sayılı Yasanın 4/c maddesi, 5434 sayılı Emekli Sandığı Yasası'na tabi sigortalılığın devamı niteliğindedir.

Ana ve babanın lehine hükümler içeren 5510 sayılı Yasa hükümlerinin, 01.10.2008 tarihinden sonra 4/c maddesi kapsamında ilk defa sigortalı olanların ana ve babaları yönünden uygulanması, 01.10.2008 tarihinden önce 5434 sayılı Yasaya göre tescili bulunan sigortalıların, ana ve babası yönünden uygulanmaması, T.C. Anayasası'nın eşitlik kuralına açıkça aykırıdır.

Zira, 5510 sayılı Yasanın 34. maddesi, “Hak sahibi eş ve çocuklardan artan hisse bulunması halinde, her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirinin asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartıyla, ana ve babaya” aylık bağlanacağını hüküm altına almaktadır. Burada ana ve baba Yargıtay'ın 506 sayılı Yasa döneminde uyguladığı gibi ayrı ayrı değerlendirilecektir. 5434 sayılı Yasada ise, ana ve baba birlikte değerlendirilmekte, ayrıca “muhtaçlık” koşulu yer aldığı gibi, ana yönünden “evli olmama” koşulu da yer almaktadır. Ananın evli olması aylık kesme nedenidir. 5510 sayılı Yasa “evli anaya” da aylık bağlamaktadır.

5510 sayılı Yasanın Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasında ilginç bir ayrıntıya yer verilmiştir. Maddeye ve maddeyi açıklayan 09.10.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Görevlilerinin Tahsis Yardımlarına ilişkin Tebliğin 24. maddesi¹⁰ hükmüne göre, iştirakçinin 5-10 yıl arasındaki hizmeti esas alınarak 5434 sayılı

Yasaya göre hak sahibi eş ve çocuklara ölüm aylığı bağlanmışsa, bu aylık sadece 5510 sayılı Yasanın 34. maddesindeki koşulların kaybedilmesi halinde kesilecektir. Hatta, aylık 5434 sayılı Yasaya göre hesaplanacak, aylığın bağlanması ve kesilmesi şartlarında 5510 sayılı Yasa hükümleri uygulanacaktır. 10 yıldan fazla hizmeti bulunan iştirakçiden dolayı bağlanan aylığın bağlanması ve kesilmesi ise, 5434 sayılı Yasa hükümlerine tabi olacaktır. Burada, hizmet süresi fazla olan iştirakçiden dolayı ölüm aylığı bağlanan ana ve baba ve hatta eş ve çocuklar yönünden aleyhe hüküm getirilmesi izaha muhtaç bir haksızlıktır.

2- 5510 sayılı Yasa Geçici Madde 1 malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin geçiş hükümlerini içermektedir.

Geçici Madde1/2'ye göre, 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı mülga yasalara göre bağlanan veya hak kazanılan gelir, aylık ve ödeneklerin verilmesine devam olunur. Bu gelir ve aylıkların durum değişikliği nedeniyle artırılması, azaltılması, kesilmesi veya yeniden bağlanmasında, bu kanunla yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümleri uygulanır.

01.10.2008 tarihinden sonra ölen sigortalılar yönünden 5510 sayılı Yasa hükümleri uygulanacaktır.

5510 sayılı Yasanın 34/d maddesine göre, hak sahibi eş ve çocuklardan artan hisse bulunması halinde, ana ve babaya toplam %25 oranında aylık bağlanacaktır. Artan hisse yoksa ana ve babanın 65 yaşın üstünde olması ve diğer aylık bağlama koşullarını taşımaları halinde toplam %25 oranında aylık bağlanacaktır. Burada mülga yasalar zamanında bağlanmış bir aylık bulunmadığından, başka bir anlatımla bağlanmış bir aylığın artırılması, azaltılması, kesilmesi veya kesilen aylığın yeniden bağlanması sözkonusu olmadığından, lehe olan hükmün uygulanması ve 5510 sayılı Yasaya göre 65 yaşın doldurulması halinde ana ve babaya artan hisse bulunup bulunmadığına bakılmaksızın ölüm aylığının bağlanması gerekir.

506 sayılı Yasaya 29.07.2003 tarihinde 4958 sayılı Yasa ile eklenen Ek Madde 46 hükmüne göre, bu maddenin yürürlüğe girmesinden sonra ölen sigortalının, anne ve babalarına bağla-

nan gelir ve aylıklar sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışmaya başladıkları veya 2022 sayılı Yasaya göre bağlanan aylık hariç olmak üzere, buralardan her ne ad altında olursa olsun gelir ve aylık almaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir.

5510 sayılı Yasanın aylığın kesilmesi ile ilgili 35. maddesine göre, ölüm sigortasından hak sahiplerine bağlanan aylıklar 34. maddede belirtilen şartların ortadan kalktığı tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir. 34. maddede de ana ve babanın ölüm aylığı için diğer çocuklardan alınan ölüm aylıkları hariç olmak üzere, gelir ve aylık almamaları koşul olduğundan aynı doğrultuda bir uygulama söz konusudur.

4958 sayılı Yasanın yürürlük tarihi olan 06.08.2003 tarihinden önce ana ve babaya 506 sayılı Yasa kapsamında bağlanan ölüm aylıkları, ana ve babanın başka gelir ve aylık alması nedeniyle kesilemeyecektir.

506 sayılı Yasanın Ek 46. maddesinin uygulandığı dönemde aylık bağlanan ana ve baba, sosyal güvenlik kurumlarına tabi çalışmaya başlayınca mülga 506 sayılı Yasa hükümleri uygulanarak aylıkları kesileceği halde, 5510 sayılı Yasaya göre asgari ücretin net tutarı altında gelir ve kazanç elde eden ana veya baba zorunlu olarak 5510 sayılı Yasa kapsamına girse de aylığı kesilmeyecektir. Burada da sigortalıların ölüm zamanına göre, hak sahipleri bakımından bir eşitsizlik söz konusu olacaktır.

3- Mülga 1479 sayılı Yasada (ve 2926 sayılı Yasada), ana ve babanın ölüm aylığının kesileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bu yönü ile de 01.10.2008 tarihinden önce ölenlerin haksahiplerine bağlanan ölüm aylıkları, sadece eski mevzuata göre kesilebileceğinden, aylıklarının kesilmesi söz konusu olamayacaktır. Ancak, önceden Bağ-Kur veya Tarım Bağ-Kur sigortalısı iken, 01.10.2008 tarihinden sonra 5510 sayılı yeni Yasanın 4/b maddesi kapsamına girerek ölenlerin, ana ve babasına bağlanan ölüm aylıkları 5510 sayılı Yasanın 34. maddesindeki şartların ortadan kalkması halinde kesilecektir. Burada da 5510 sayılı Yasa, aleyhe hüküm getirmiştir.

4- 2925 sayılı Yasada ana ve babanın ölüm aylığı hakları bulunmadığından bu sigortalıların ana ve babasının ölüm aylıkları yönünden 5510 sayılı Yasanın geçici 2. maddesinin uygulanması olanağı yoktur. 01.10.2008 tarihinden sonra ölen sigortalı bakımından diğer koşulların varlığı halinde 5510 sayılı Yasanın 34. maddesine göre ölüm aylığı bağlanması gerekeceği kuşkusuzdur. 01.10.2008 tarihinden önce ölen sigortalıların ana ve babasının da lehe getirilen yasadaki yararlanması ve hizmet süresine ilişkin koşulların varlığı halinde ölüm aylığının bağlanması gerekir. Bu durumda da, aylığın kesilmesi ile ilgili olarak 5510 sayılı Yasa hükümlerinin uygulanması gerekecektir.

5- 5510 sayılı Yasa ile mülga yasalara tabi olan sigortalıların hak sahipleri olan ana ve babaları yönünden, 5510 sayılı Yasa öncesinde bağlanan gelir veya aylıklarının kesilmesi ile ilgili olarak bir ayrıcalık sağlanmış olmakla birlikte, yukarıda sözü edilen geçici madde hükümleri ile de hak sahibi ana ve babanın lehe getirilen hükümlerden de yararlanmaları önlenmiştir.

6- 5510 sayılı Yasa, asgari koşullarla ölüm aylığı bağlanabilmesi için ölenin toplam en az 1800 gün prim ödeme süresini yeterli saymaktadır. Ayrıca, 5 yıldan beri sigortalı bulunup 900 gün primi bildirilmiş sigortalının hak sahiplerine de ölüm aylığı bağlanabilmektedir.

5510 sayılı Yasadaki koşullar ile 506 sayılı Yasadaki prim ve sigortalılık süresi koşulları arasında bir farklılık yoktur. 5434 sayılı Yasaya tabi olan eski sigortalıların hak sahipleri, 5510 sayılı Yasanın Geçici 4. maddesi engel olduğundan, lehe olan bu düzenlemeden yararlanamazlar. 5434 sayılı Yasanın 66. maddesine göre, ana ve baba en az 10 yıl hizmeti bulunan sigortalı çocuklarından ölüm aylığı alabilmektedir.

Yeni yasal düzenlemelerle veya Anayasa Mahkemesi'ne yapılacak başvurularla bu hak-sızlıkların giderilmesi gerekmektedir.

DİPNOTLAR

- 1 Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Mustafa Çenberci Shf:284.
- 2 "Davacı babanın 10.1.1984 tarihinden beri 1479 sayılı Yasa'ya tabi sigortalı olarak çalışmasına göre iş kazası so-

nucu ölen oğlundan dolayı iş kazası sigorta kolundan ölüm aylığı alması ve dolayısıyla destekten yoksun kalması söz konusu değildir. Annenin ev hanımı olduğu, bir gelirinin bulunmadığı ancak geçiminin eşi tarafından karşılandığı gerekçesiyle isteminin reddedildiği anlaşılmaktadır. Davacı annenin bir geliri bulunmadığı, sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında sigortalı olarak çalışmadığı Kurumca da saptandığına göre anne için 506 sayılı Yasa'nın 24. maddesinde değişiklik yapan 9.7.2003 tarih 4958 sayılı Yasa'nın 35. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren iş kazası sigorta kolundan gelir bağlanmasına karar verilmesi gerekir." (21.HD.15.03.2010, 2009/1918 Esas, 2010/958 Karar).

- 3 Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi Shf:282, 283.
- 4 Anayasa Mahkemesinin 6/1/2005 tarihli ve E:2005/1, K:2001/479 sayılı Kararı ile bu bendin "... veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yılı için ortalama olarak 180 gün ..." bölümü iptal edilmiş olup, iptal hükmünün, Kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.
- 5 Bağ-Kur Kanunu, Yalçinkaya Orhan-Ankara 1999, shf:40.
- 6 Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Doç. Dr. M. Fatih Uşan, Ankara 2009, shf:271.
- 7 5510 sayılı Yasanın 5754 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesi.
- 8 İsteğe Bağlı Sigortalılık Borçlanma Hizmetlerin Birleştirilmesi, Ankara 2010, Shf:378, M. Balcı.
- 9 Tebliğin 24. maddesi "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; a) Bir süre iştirakçi olduktan sonra görevinden ayrılanların, b) İştirakçi iken, Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla kamu görevlisi sigortalılık kapsamına alınanların, c) Kamu görevlisi olarak yeniden çalışmaya başlayanların, ç) Bu fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilenlerin dul ve yetimlerinin, aylık, tazminat, harp malûllüğü zammı, evlenme ikramiyesi gibi diğer ödemeler ile ölüm, eğitim ve öğretim yardımları hakkında, Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 ve mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır."
- 10 MADDE 24 – "(1) Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla 5434 sayılı Kanuna göre tahsis edilmiş; aylık, tazminat, harp malûllüğü zammı, evlenme ikramiyesi, ölüm, eğitim ve öğretim yardımı gibi diğer ödemeler ile yardımlara ve 8/2/2006 tarihli ve 5454 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre verilmekte olan ek ödemeye Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre devam olunur. Bunlardan fiili hizmet süresi beş ilâ on yıl arasında olan iştirakçilerden dolayı dul ve yetim aylığı almakta olanların, aylıklarının hesabında Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun, aylığa hak kazanma, evlenme ve cenaze ödenekleri ile aylıkların ödemeye devam şartlarında Kanunun 32, 34 ve 37 nci maddeleri esas alınır."

- Doç. Dr. M. Fatih Uşan, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara-2009.
- Mesut Balcı, İsteğe Bağlı Sigortalılık Borçlanma Hizmetlerin Birleştirilmesi, Ankara 2010.
- Utkan Araslı, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar-Ankara 2002.
- Resul Arslanköylü, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara-2009.

KAYNAKÇA

- Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara-1977.
- Orhan Yalçinkaya, Bağ-Kur Kanunu Ankara-1999.